

ZULÜM ÜZERİNE

Mustafa Yıldırım*

Çeşitli sözlüklere baktığımızda zulüm kavramı için genel olarak şunlar söylenmektedir: 1- Bir şeyi kendi yerinden başka bir yere koyma; 2- Haksızlık, eziyet, işkence, baskı, adaletsizlik vb.¹

İnsanlar kendi aralarında birbirlerine karşı işledikleri zulümler yanında, insanın kendi kendine yaptığı zulümler de vardır. İnsanların birbirlerine karşı işledikleri bütün haksız hareketler zulüm olduğu gibi, ferdin kendi kendine yaptığı yersiz ve haksız davranışları yanında kendini harabetmesi belki de yok etmesi de bir zulümdür.

İşkence, haksızlık, haddi aşma, aşırılık, fitne vb. gibi kelimler, kimi doğrudan kimi de muhteva açısından zulüm kavramıyla ortak bir paydada buluşmaktadırlar.

Adam öldürmek, hırsızlık yapmak, yol kesmek güçsüzlerin malını gasbetmek, namussuzluk etmek, suçsuz insanları cezalandırmak, keyfine uymak, suçluya yardımcı olmak, bilmediği konularda insanlara biliyormuş havası vererek onları aldatmak, eğer inaniyorsa inandığını söylediği değerleri tersyüz ederek keyfince yorumlar geliştirmek vs. gibi akla gelebilecek daha bir çok eylem ve durumlar da zulümdür. Zira burada bir zemin kayması vardır; eylemler ya da şeyler olmaması gereken yerlerde konumlandırılmak istenmektedir.

Dikkat edilirse zulüm, herkesin hakkında tecavüzü bir ilke haline getiren bir iradedir. Zulüm, dürüst yaşamamaya, başkasına zarar vermeye, herkesin hakkına göz dikmeye dayanır. Yani zulüm, insan davranışlarının ahlâk kanunlarına başkaldırmasıdır. Şöyle de diyebiliriz: Aristoteles'in etik konusundaki bir ayırımını dikkate alırsak zulüm, orta yolun terk edilmesidir; davranışların ifrat ve tefrit düzeylerinde işlenmez.

Zulüm, insan vicdanının bozulması, yani nesnel bir değer olan ve insanların vicdanlarında yerleşmiş bulunan adaletin yokluğudur. Gerçi bu bakış açısı ilkin

* Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Felsefe Bölümü.

1 Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 1982; Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-Türkî*, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1989.

adaleti, insanda sübjektif bir görünüm içerisine sokmaktadır. Ancak insan anlamlandırma, değerlendirme v.b. yetisi olan akla sahiptir. Bu noktanın unutulmaması gerektir. Zira eğer insanın bu yetisi olmasaydı insanda herhangi bir değerden bahsetmemiz mümkün olamazdı. İnsan herhangi bir şeyi bildiğinde, bilmesinin ön şartı nedir acaba? diye sorulduğunda, cevap: Akıldır, olacaktır. Akıl olmadan bilme olması mümkün değildir. Değerler dünyasını algılayan da bu yetidir; bu anlamda kişiye bağlı bir özellik durumu taşımaktadır. Ancak bu bağlılık bireylerin keyfî arzularına, indî düşüncelerine bağlılık anlamında değildir. Buradaki süje tek tek somut bireyler değil, soyut “insan”dır. Hani Kant’ın epistemolojisi konusunda belirttiği “insan”dır; yoksa Sofistler’in dile getirdiği somut tek tek insanlar değildir.

Bilindiği gibi zulüm konusunda insanların dikkatini en çok fizikî işkenceler çeker ve lânetler onun üzerine yağdırılır. Bu doğrudur, ama bu bir sürecin başlangıcı değil sonucudur. Çünkü bireyler işkencenin meşrûyetini belli zaman ve yerlerde kendilerini haklı çıkarmak için çeşitli bahaneler uydurarak temellendirmek isterler; tıpkı devletler gibi.¹ Bunu da insan, akılı ile yapar. İnsanı hayvandan ayıran özelliklerin başında **aklı** gelir. Akıl konusunda Arendt şöyle demektedir: “İnsana fazladan bahşedilen ‘akıl’, onu diğer hayvanlardan daha tehlikeli bir biçimde ‘akıldışı’ yapan akıldır; zira akıl, ‘özgün olarak güdüsel bir varlığın’ niteliğidir.”²

Garaudy, insanın bildiklerini zulüm içeriği doğrultusunda kullandığında nelerin olacağını bakın nasıl ifade etmiş; “Bundan böyle insan, bütün eski fetihlerini imha edilebilecek güce sahiptir. Genlerle oynayarak, insanı alet öncesindeki hayvanî yaşantısına geri döndürebilecek teknik güce sahiptir. Atomla oynayarak, yer yüzünden her türlü hayat izini silebilecek teknik güce sahiptir.”³

Zulüm aslında hakkı olmadığı bir şeyi hakkıymış gibi kullanmaktır. Aynı zamanda meselâ, birisinin bir başkasının parasını izni olmadan kullanması veya arabasını, evini, çantasını, kalemini, bedenini, beynini, emeğini, kalbini... Eğer böyle ise o zaman insanların bu tür eylemlerinin temelinde olan, eylemi motive eden şeyi sorgulaması gerekmez mi? Eylemin zulmü içerdiğini bile bile o eylemi niçin yaparız? İnsanın önüne geçemediği bir takım dürtüleri arzuları mı zulme yol açmaktadır? Bütün bunlardaki doyum fazlalığı mı, yoksa noksanlığı mı, ya da her ikisi de mi zulme yol açmaktadır? Yoksa zulmün çekim alanına girildikten sonra sayılan bütün bu şeylerin önemi yok mu? Ya da zulmün çekim alanına girdikten sonra bilginin tesirini yitirdiğini ifade etmemiz mümkün müdür?

İşte insanların kafasında uçuşan bu suallerin oluşmasında ya da insanları zulme iten şeylerin veya insanların her şeyi yerli yerine koyacakları yerde yerlerini değiştirmek istemelerinin sebeplerinin başında -kanaatimce yukarıda be-

1 Ray Billington, *Felsefeyi Yaşamak*, Çev., Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1997, s. 366.

2 Hannah Arendt, *Şiddet Üzerine*, Çev.: Bülent Peker, İstanbul: İletişim Yayınları, 1997, s. 70.

3 Roger Garaudy, *Çöküşün Öncüsü ABD*, Çev., Cemal Aydın, Nehir Yayınları, 1997, s. 168.

lirtildiği gibi- olayları **anlamlandıramama, değerlendirememe, her şeyi başıboş zannetme** gibi insanın temel yapıp etmelerinden habersiz oluşları büyük oranda rol oynamaktadır. Zira var olanı reddeden, ancak reddettiği şeyin yerine de yenisini, yeni önerileri koyamama insanlarda nefret, kin, vurdum duymazlık, çaresizlik, kızgınlık, hayal kırıklığı oluşturmaktadır. Meselâ hepimizin bildiği büyük siyasi ideolojiler vardır. Bunlar insanlara yeryüzünde cenneti vaadederler. Bu vaadleri boşa çıkınca, bu ideolojiye inanan insanlar kendilerini boşlukta hissederek. Onlar için artık **hiç bir şeyin** değeri ve anlamı yoktur; her şey değerini ve anlamını kaybeder. Değersizlik içerisinde bulunan insanlar çoğu zaman sadist, bazen de mazoşist konuma geçince intikam yüklü olarak şiddetin her türlüünü kullanmaya açık olurlar. Neron'un Roma'yı yakması, Stalin'in milyonları bir ideoloji uğruna süründürmesi ve öldürmesi, Hitler'in bir toplumu maceraya sürükleyerek milyonlarca insana zulmetmesi, yakın zamanda Sırp'ların Bosna-Hersek ve Kosova'da Hitler gibi ırkçılık uğruna vahşice soykırım yapması ve medenî (!) dünyanın bu olayları, kurduğu izleme komiteleri ile seyrederek tadını çıkarması (!) ve dünyanın bir çok yerinde bu tür olayların her gün gerçekleştirilmesi herkesin gözü önünde sergilenen, aklı ve vicdanı olan hiç kimsenin hayır diyemeyeceği zulüm örnekleridir.

Zulüm konusunda Garaudy çok güzel bir noktaya dikkat çekiyor. Özetle: O, kitapta, yazıda, lafta güzel görünen, bulunduğu yere şık düşen bazı temel ilkelerin uygulamalarına dikkat çekerek, bu ilkelerin olması gerektiği şekle girmesi için çalışmak gerektiğini beyan eder. Zira bu ilkelerin kamufraj olarak kullanılması zulmü doğurmaktadır. Nedir bu ilkeler: 1-İnsan hakları, 2-Demokrasi, 3-Hürriyet. vb.¹

Demokrasinin tarihine bir göz attığımızda, göstermek istediğimiz durumun daha da net anlaşılacağı muhakkaktır. "Demokrasi, köle sahiplerinden para babalarına kadar, daima bir azınlığın kamufrajı olmuştur."² Bir kaç çeşidini sıralayalım:

A- Efendiler demokrasisi: Demokrasinin anası olarak bilinen, 100 bin köleye karşı 20 bin hür vatandaşın idaresi, "Atina Demokrasisi".

B- Beyazlar demokrasisi: "Amerika Birleşik Devletleri'nin Bağımsızlık Bildirgesi bütün insanlar için hak eşitliğini ilân eder."³ Oysa bu bildirdeden bir yüzyıl sonrasına kadar kölelik devam ettirilir; Siyahlara karşı tutumları ise günümüze kadar.

C- Zenginler demokrasisi: "Fransız İhtilali'nin İnsan ve Vatandaş Hakları Beyannamesi, görkemli bir şekilde [Madde 1] 'Bütün insanlar haklar bakımından hür ve eşit doğarlar' iddiasında bulunur."⁴ Oysa o günün Anayasası fakirleri **pasif vatandaş** kabul ettiği için, Fransızların dörtte üçüne oy hakkı tanımaz.⁵

1 A.g.e., s.175.

2 A.g.e., s.175.

3 A.g.e., s.175.

4 A.g.e., s.176.

5 A.g.e., s.176.

İnsan haklarına baktığımızda da aynı taktikleri görmek mümkündür.

10 Aralık 1948 yılında New York'ta imzalanan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 4 Kasım 1950'de Roma'da imzalanan Avrupa "İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme" ile 20 Mart 1952 yılında Paris'te imzalanan "İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetlerini Korumaya Dair Sözleşmeye Ek Protokol"ünde ve bu beyannamelerden önce ve sonra yapılmış bulunan diğer beyannamelerde insanı ilgilendiren bütün haklar sayılmış ve beyannamelerin altına imzayı atan bütün devletler tarafından teminat altına alındığı ilân edilmiştir. Ancak içinde yaşadığımız yarım yüzyıla şöyle bir göz attığımız zaman uygulamalarda çok büyük pürüzlerin oluştuğunu görmek mümkündür. Kendilerini insan haklarının baş savunucuları kabul eden ülkelerin idarecileri ile diğer ülkelerin insan haklarını savunan bir takım idareci ya da kurumları insan haklarını ihlâl etmekten dolayı sınıfta kalmışlardır. Şöyle ki, geçmişteki köle ticaretini, Amerika kıtasının yerlilerinin katliamını, gelişmiş ülkelerin geçmişteki sömürülerini bir yana bırakıp günümüzde meydana gelen olaylara baktığımız zaman katmerli zulüm örneklerini görmemek mümkün mü? Savunmasız insanlar üzerine bombalar atmak, yüz binlerce çocuğun ölümüne ambargolarla sebep olmak, ırkçılığı kullanarak bir inancın mensuplarının soykırımına seyirci kalmak, işlenen vahşetleri önlemek imkânı varken, aksine teşvik etmek acaba **hangi İnsan Hakları Beyannamesinde** vardır. İşin sadece teorisini cafcıflı cümlelerle, sonu gelmez içi boş beyanlarla oluşturmanın, zulmü ortadan kaldırmadığını görmek zor olmasa gerektir.¹

İşte bu zulüm "... her iki günde bir Hiroşima'ya denk cana mal olmaktadır."²

Süslü kavramlardan örülme istenen bu yeni dünya düzeni yutturmacası, bütün dünyayı kurtlar sofrasına peşkeş çekmek için alternatif olmayan bir düzen şeklinde sunulmaktadır. Milletlerin manevî gücünü kırmak için de teknolojinin ürünlerini koz olarak kullanılmaktadır. Oysa bu tutum, bir şeyi **yanlış konumlandırmaktır.** İnsanlığı felâkete sürükleyecek bütün yanlışlıkları içinde barındırmaktadır. Bunun için mücadele şarttır. **Bu mücadele bilgilendirmekle, örnek insanlar yetiştirmekle, örnek hizmetler vermekle, insanın insanî yönünü harekete geçirmekle başarıya ulaşacaktır.** "Her şeyi yerli yerine koymak" teorisi kolay, pratiği oldukça zor bir iştir. Pratikte ayağı kayanlar zulmün çukurlarına yuvarlanmaktadır. Hatırlanmalıdır ki tarihte örnekleri görüldüğü gibi zulmün çukurunda biriken kan, zalimin mezarı olmuştur.

Oysa insan sorumlu bir varlıktır. Niçin, çünkü özgürdür. Yani iyi ve kötü işleri seçme ve yapmada serbest bir irade sahibidir. Bir işi, bir şeyi, istediği doğrultuda yapmaya çalışır. Onun bu tutumunun neticesi bazen yerinde olur,

1 A.g.e., s.173-179.

2 A.g.e., s.178.

3 Alexander Mistscherlich, "Zulüm Üstüne Savlar", Çev., Necmettin Sevil, *Cogito*, İstanbul: Y.K.Y., Sayı: 6-7 Kış-Bahar 1996, s. 221.

bazen ise yerinde olmaz. İşin doğrusunu yapmak için bilgi ve beceri sahibi olmak lâzımdır, ya da bilgi ve beceri sahibi olanlardan faydalanmak gerekir. Ancak insan böyle bir metot kullanmayıp ta kendi yaptığı her şeyi güzel ve doğru bularak yapıyorsa ya da yanlış olduğunu bildiği halde bir takım duygularını tatmin için veya birilerinden ya da bir şeylerden intikam almak için yapıyorsa bu bir zulümdür. Hem kendi **insanî boyutuna** hem de diğer insanlara karşı bir zulüm işlemiş olur. Bu tür yapıp etmeler zamanla insana hoş ve güzel görünmeye başlar, bu ise zulmün devamına işaret eder. Bir yazar bakın zulmü nasıl tanımlıyor: "Gerçekte zulüm, işkence yapılan insanların acılarından zevk almaya dayanır."¹ Burada bir **yok etme, ortadan kaldırma** âdeta ezdiği varlık karşısında mutlaklığını ilân etme vardır. Özgürlüğü, iktidarıyla birleştirip **doyumsuzluğun** zirvelerine tırmanmaya çalışan bu insanlar, **insan olma** şerefine nasıl ayaklar altına alındığının örneklerini de vermektedirler. Yukarıda belirtildiği gibi tarihte bunun örnekleri çoktur: Firavunlar, Nemrutlar, Hitler, Mussoliniler, Stalinler v.b. Sistem olarak da insanı sınırsızca sömüren her türlü sistemden -kapitalizm gibi- söz etmek mümkündür. Sömürünün mantığı, herhangi bir olayla ilgili gerekçesini ne kadar kuvvetli ortaya koyarsa koysun insanî olmayan veçhesiyle her zaman zulmün altın harflerle yazılan kitabında yerini alacaktır. Ruanda'da bir milyona yakın insanın sudan bahanelerle birbirine kırdırılması, Bosna-Hersek'te işlenen cinayetlerin vb.lerin insan hafsalasının alamayacağı dozda olması işleyenlerden çok, işleyen aydın ve devlet adamlarının, insanlık âlemine numune olarak sunulan alternatifsiz yeni dünya düzenlerinin zalimliklerinin belgeleridir. Dünyanın nice bölgelerinde, kimsenin haberdar edilmediği yerlerde kim bilir nice zalimler zulümlerini, medenî geçinen ülke ve aydınların direktifleri doğrultusunda, ke-yifle işlemektedirler.

¹ Alexander Mitscherlich, "Zulüm Üstüne Savlar", Çev., Necmettin Sevil, *Cogito*, İstanbul: Y.K.Y., Sayı: 6-7 Kış-Bahar 1996, s. 221.